

Csillag Teréz. A Paulay-gárda egy tagja ismét elköltözött. Csillag Teréz is annak a művész-generációnak volt egyik kiválósága, amely a Nemzeti Színház második virágzását hívta elő. Vezérük, Paulay Ede, 1878-ban lett az ország első színházának igazgatója. Már kitűnő színészanyagot talált a színháznál, egy Szigeti Józsefet, egy Prielle Kornéliát, Halmi Ferencet, Nádayt, Ujházit, Vizvárit, Nagy Imrét, Jászai Marit, Rákosi Szidit, — de nagy művészi céljainak elérésére: hogy új műsört tudjon betölteni, s hogy a magyar együttes játéktílust megteremttesse, ehhez egészen fiatal, új nemzedékre is volt szüksége. S az alatt a tizenkét esztendő alatt, mely az ő vezetése alatt telik el, valóban olyan nevekkel gazdagodik a színház névsora, akik méltó pályatársai lettek a régebben ott működő nagyoknak: ekkor szerződnek a színházhoz Császár Imre és Alszeghy Irma, Márkus Emilia, Dezső József, Gabányi Árpád, Lánczy Ilka, Gyenes László, Mihályfi Károly, Szacs-vay Imre, Szacs-vayné, Zilahy Gyula, Fáy Szeréna és Csillag Teréz.

Csillag Teréz alig 18 éves korában már elvégezte az Országos Szini-iskolát és nyomban szerződött tagja lett a Paulay-társulatnak. Mint naiva, a nyolevanes évek közepén betegeskedése miatt visszavonult, Molnárné Kocsisovszky Borcsa helyét foglalta el. Élénk temperamentuma, bájosan csevegő modora nyomban kedvelté tették. Legnépszerűbb színészi kvalitása nagy kedvessége volt, mely a színpadi társalgásban valami enyhe támadó fölényvel egyesült. Megnyerő színpadi modora miatt a finom társalgó tónusnak annyira példaképévé vált, akárcsak a férfiszínészek közül Náday Ferenc. Leghíresebb szerepei a Sardou-, Pailleron- és Csiky-darabok naivái voltak, de egy-két molière-i komédiában is igen kellemes jelenség volt. Asz-szonyszerepben először a *Váljunk el!* Cyprienne-jében lépett fel nagy

tetszés mellett. De legkiválóbb e nemű alakítása a *Dolovai nábob lányának* Szentirmaynéja volt.

Színészi pályája derekán megvált a Nemzettől, s három éven keresztül a Vígszínházban működött. Itteni legtöbbször játszott szerepével, az *Ocskay brigadéros* Tisza Ilonájával megmutatta, hogy komolyabb tónusú szerepek ábrázolására is hívott, bár az erőteljesebb tragikai hang persze nem volt hatalmában. Körülbelül tizenöt évvel ezelőtt érdekes kísérletet tett. A Nemzeti Színház egyik felújított Ibsen-darabjában, *A társadalom támaszaiban* Hessel Lonát játszotta. Az alak teljesen megformálásával adós maradt, de az utolsó jelenet egy kitörése, amikor kipattan, hogy Berniek iránt való szerelme még most is él a lelkeben, szokatlan és meglepő mélységből fakadt elő. Komolyabb szerepei közül ez a jelenet okvetlenül emlékezőre méltó.

Az újabb színészi irány képviselői közé állítva is mindig igazi értéknek hatott, bár az új stílusnak izgatóbb, akciótól és mozgalomtól feszülőbb és rácsattanóbb heveségű modorával szemben az ő stílusának kissé rangosabb kényelme néha el-lenténekné érződött.

Újabbban egyre inkább a komikai szerepkörre tért át. *Figaro házasságában* Marcellina alakját helyes mértéktartással játszotta, s nem tette kínossá ezt a különben kényes szerepet. Hogy a groteszkebb ábrázolás is hatalmában volt, azt *Romeo és Juliában* a dajka szerepének tenyeres-talpas komikumával mutatta meg.

...Csillag Teréz emléke elválaszt-hatatlan a Paulay-korszak emléke-zetétől. Ez a színész-gárda volt az, amely az 1875-ben megnyílt és dia-dalmasan emelkedő Népszínházzal szemben egy konkurrens Nemzeti Színházat tudott teremteni. Ebben az eredményben persze hatalmas tényező volt az is, hogy a Csiky tol-lából megszületett modern társa-

dalmi dráma szerepanyagot és hatáslehetőséget adott e színész-nemzedéknek, de nem kisebb jelentőségű volt Paulaynak rendezői és színész-nevelői érdeme, valamint színészeinek tehetsége és megértő munkája. S ennek a fényes korszaknak egyik sugarát kétségkívül Csillag Teréz művészeté gyűjtötte meg. *bs.*

Reményik Sándor lírája. Az elszakadt Erdély irodalmának vezető műfaja a líra, s ez ág vezető egyénisége Reményik Sándor. Nevét a határon innen elsősül ismertük meg, s a csonka haza időszaki sajtójában is vele találkozunk legsűrűbben. A múlt évben *A műhelyből* című verseskönyve is Budapesten jelent meg. Költeményeinek legújabb gyűjteménye — melynek alkalmával most művészetéről szólunk — ismét Kolozsvárt került ki a sajtó alól, *Az Út* folyóirat kiadásában s a Minerva műintézet nemesízlésű kiállításában. Címe: *Egy eszme indul, s tizennégy íven, hat ciklusba csoportosítva, százharmincegy költeményt foglal magában.*

De nemcsak a kötetnek Reményik minden korábbi könyvénél testesebb volta bír rá, hogy belőle költőjének általános művészi jelleméről iparkodjunk képet nyerni. Erre alkalmasul maga a szerző szánta ezt a jelentkezését. „Igyekeztem — írja — e könyvet úgy összeállítani, hogy olvasóim belőle költészetemet lehetőleg teljesen, egységesen, mintegy keresztmetszetben láthassák.“ S nem is csak pályája mai állomásán mutatkozik be: a föllépése óta letelt hét esztendő terméséből besorozta mindazt, mi önálló kötetben még meg nem jelent, s mit művészi arcképének teljessége szempontjából jellemzőnek ítél.

Reményik néhány hónappal ezelőtt Makkai Sándornak, a tudós erdélyi református püspökhelyettesnek tanulmány-kötétét ismertette folyóiratunkban. Itt azt a nézetét fejezte ki, hogy az új erdélyi lírikusok — s köztük Reményik — művészetéről eddig Makkai tette a legmélyebb megfigyeléseket s legtalálhatóbb megállapításokat. Makkai e könyvében *A költő próféatasága* címmel foglalkozott Reményik lírájával. Tanulmányának főgondolata az, hogy Reményikben a magyar

lantos költészetnek egyik, megglehetősen elhanyagolt s a műkritikától is méltatlanul kevesebbet ágá: a gondolati líra nyert nagyerejű és nagyhatású képviselőt. Költészete — Makkai szerint — tartalmában erősen filozófikus, világnézeti, etikus, sőt tanításjellegű, de megnyilatkozásában mégis tiszta líra, esztétikum és művészet. Mert benne a meditátor nem öli meg a költőt, alkotásában e kettő teljes harmóniában jelentkezik, a költő maga a gondolattá vált ember s ezért művészeté maga a költészetté vált gondolat.

Makkai e fejtegetései valóban elevenére tapintanak Reményik művészi természetének, melytől merőben idegen az érzés naiv teljessége, spontán felszínre törése, s mely a maga legegényibb kérdéseit is mintegy legott az eredet, a lényeg s a cél örök problémakörébe utalja. S az is bizonyos, hogy mégsem csap át soha ködös páthoszba, mert benne az elmélkedő szellem a művészet „éretükrebe“ zárja az előtte feltáruló „világdarab“-ot, s fölöle támadt gondolatait nem hideg tanokul közli velünk, hanem költői világképben, forró, személyes hitvallással. Hatásában nemesítő, nevelő és — kivált napjainkban — bátorító ez a költészet, éppen mivel nem — szándékoltan az. Reményik ismeri a költészetnek „örömszerző“-t, a lelkeket szépséggel tápláló erejét, hanem ez erő programosan gyakorlatlásában sem nem bízik, sem becsúgyát nem leli. Erről tesz vallomást *Új poétáknak adott hatalom* című, felfogására élesen rávilágító költeménye:

Mínekünk nem adatott hatalom
Eltréfálkozni a sírok fölött,
S a bánatfából kiviragoztatni
Ráimádkozással az örömet.
A bánat egyetemes és örök,
És mély, mint a világ, —
S talán nem is fontos, hogy elvegyed
Vigasztalással a föld bánatát,
Csak az, hogy együtt bánkódjál vele.
Hogy mezítelen, csupasz vállaid
Irgalom-paláttal borítsad be.
Hogy zajlását álommá fínomítsd,
S éjjelet csillaggal ültessd tele.
Hogy néma nyelvet beszédre megoldjad
És száraz kinyját könnybe kifakaszsd.

Aztán — Istenre bizzad a vigaszt.

Isten felé mutat végeredményben Reményik egész költészete. Erre is ráillik, mit ő a maga hitvallásának